

ZELF UW WATER ZUIVEREN?
LIEVER NIET!

BREUK TUSSEN
INDUSTRIE
EN DE RWZI?

Tekst Marloes Hooimeijer | Beeld iStockphoto

Als grote lozers uit de industrie zelf gaan zuiveren en de rioolwaterzuivering (RWZI) vaarwel zeggen, zit menig waterschap met een probleem. Waterschappen hebben het afvalwater uit de industrie nodig om installaties rendabel te houden en energie- en grondstoffenfabrieken te exploiteren. Dus krijgen industriële bedrijven zogeheten *anti-afhaaksubsidies*. Een wonderlijk dilemma: hoe we duurzaam handelen (nog) niet belonen.

Het lijkt zo mooi: de grote watergebruikers en -lozers in de industrie die hun eigen afvalwater zuiveren. Omdat zij duurzaam willen werken, grondstoffen of energie willen terugwinnen en daarvoor ook steeds meer geschikte technieken op de markt zijn. Maar vooral ook omdat dit voor hen als grootgebruiker goedkoper is dan de jaarlijkse zuiveringsheffing die zij anders aan het waterschap moeten betalen. Die heffing is namelijk niet gebaseerd op werkelijke zuiveringskosten maar op een berekening van de mate van vervuiling van het afvalwater en de hoeveelheid zuurstof die nodig zou zijn om het van die verontreinigende elementen te ontdoen. Dit kan voor bedrijven, zeker in de voedingsmiddelenbranche, flink in de papieren lopen. Dus besluiten sommige, chocolade-fabrikant Mars bijvoorbeeld, zelf te investeren in (voor)zuiveringsinstallaties.

Daar is echter niet elk waterschap even blij mee, want dit 'afhaken' kan leiden tot het niet meer afvoeren van afvalwater naar de RWZI of het afvoeren van voorgezuiverd afvalwater met lage vervuilingswaarden. Terwijl de capaciteit en techniek van gemeenschappelijke rioolwaterzuivering juist wel afgestemd zijn op het behandelen van het ongezuiverde afvalwater van deze grote lozers. Sterker nog: de samenstelling van bedrijfsafvalwaterstromen kan de doelmatige werking van de RWZI bevorderen en leiden tot een verlaging van de algehele zuiveringskosten.

Zo zijn voor de verwijdering van gereduceerde stikstof in het afvalwater vooral organische stoffen nodig, waar het industrieel afvalwater vol mee zit. Als bedrijven afhaken, betekent dit voor de overige gebruikers een hoger tarief.

ANTI-AFHAAKSUBSIDIE

Kortom, RWZI's zijn over het algemeen gebaat bij 'dik' afvalwater. Voorgezuiverd industrie-water doet vooral een beroep op de hydraulische capaciteit (de maximale aanvoer van afvalwater die de RWZI per uur aankan) maar laat het zuiverend vermogen dat de installatie in huis heeft (de biologische capaciteit) onderbenut. Dus werd in 2001 de *anti-afhaaksubsidie* geïntroduceerd. Een waterschap mocht subsidies verstrekken aan bedrijven met meer dan 5.000 vervuilingseenheden, die anders uit financiële overwegingen in eigen beheer zouden gaan zuiveren. De Europese Commissie zag dit instrument weliswaar als staatssteun, maar keurde het toch goed, Aanvankelijk tot juli 2012, maar per oktober 2013 werd de regeling nogmaals voor tien jaar goedgekeurd. >

Op maandag 27 oktober was de officiële opening van de nieuwe installatie voor de zuivering van het afvalwater uit de Marsfabriek. De waterzuiveringsinstallatie, die in samenwerking met Veolia Water Solutions & Technologies (VWS) Nederland wordt gerealiseerd, maakt gebruik van de nieuwste anaerobe Memthane-technologie. Hiermee zet Mars - volgens eigen zeggen - een belangrijke stap in de doelstelling van het bedrijf om in 2040 volledig duurzaam te produceren.

Uit onderzoek onder zes waterschappen was inmiddels gebleken dat de potentiële omvang van de afhaakproblematiek 53 grote lozers betrof. Een beeld voor heel Nederland ontbreekt vooralsnog en ook is niet bekend hoeveel bedrijven op dit moment een anti-afhaaksubsidie ontvangen.

“In ons gebied gaat het om twee bedrijven waarvoor eigen (voor)zuivering bedrijfseconomisch interessant kan zijn: FrieslandCampina en de Papierfabriek”, zegt Jan Lourens, directeur Planvorming en Middelen van waterschap Rijn en IJssel. Beide ontvangen een anti-afhaaksubsidie van het waterschap. “Deze is gekoppeld aan en afhankelijk van de geloosde en te zuiveren hoeveelheid afvalwater en fluctueert daarmee. In 2013 ontving FrieslandCampina een subsidie van 18 procent over de opgelegde en betaalde heffing dat jaar (171.467 euro) en de Papierfabriek 27 procent (506.971 euro). Als zij zouden wegvallen, dan stijgt de heffing voor de overgebleven gebruikers met 8 procent. Afhaaksubsidie klinkt als bevoordelen, maar dat vind ik onterecht: je betaalt het verschil terug tussen het heffingstarief en het tarief waarvoor ze zelf zouden kunnen zuiveren.”

REËLE DREIGING?

De vraag is natuurlijk hoe reëel die afhaakdreiging is. Want stel dat ze ook zonder die subsidie tóch zouden blijven, dan kost het de gemeenschap onnodig veel geld. Voor Friesland-Campina is de subsidie volgens Lourens een van de redenen om in de regio te blijven en de bedrijfsactiviteiten er zelfs uit te breiden. Ook volgens Roy Tummers, directeur Water bij belangenbehartiger VEMW voor zakelijk energie- en watergebruikers, is de afhaakdreiging reëel: “Ik word regelmatig door bedrijven benaderd die de rekensom willen maken of ze niet beter zelf kunnen gaan zuiveren. Soms worden de zuiveringsheffingen zo hoog dat dit de beste afweging is. Terwijl ze echt niet *coûte que coûte* zelf willen zuiveren – het is niet hun *core business*.” (zie ook kader *Aa en Maas: Mars ging, Heineken bleef*)

De Algemene Waterschapspartij (AWP), die in veel waterschapsbesturen is vertegenwoordigd, meent dat de anti-afhaaksubsidie het monopolie van de RWZI onnodig in stand houdt en de weg blokkeert naar moderne, deels decentrale zuivering, met oog voor grondstof- en energieretrouwwinning. Hans Middendorp, landelijk AWP-bestuurslid en fractievoorzitter voor die partij in Delfland: “De AWP vindt zuivering op locatie, waar dat mogelijk is, de toekomst. Zoals bij bedrijven, maar ook bij ziekenhuizen, die voor 15 procent van de medicijnresten in het totale afvalwater zorgen. Wat je niet in het riool gooit, hoef je er ook niet uit te halen.” Zijn eigen waterschap is volgens Middendorp “zeer terughoudend in het stimuleren van zuivering op locatie”, omdat dit de overcapaciteit op de bestaande RWZI's vergroot, en dat >

Hans Middendorp (AWP):
‘Waterschappen moeten overcapaciteit niet tot in lengte van dagen financieren met gemeenschapsgeld’

DELFLAND ONDERHANDELT OVER AANHAKEN

“Wij verkeren hier in de gelukkige omstandigheid dat de afhaakproblematiek van grote bedrijven geen rol speelt, we hebben hier ook geen Heinekens. Wij verstrekken geen anti-afhaaksubsidies”, zegt Han van Olphen, hoogheemraad in Delfland. Maar dat wil niet zeggen dat de capaciteit van de grootste afvalwaterzuivering van Nederland, RWZI Harnaschpolder, optimaal wordt benut. “Uit onderzoek van KPMG blijkt dat wij op dit moment biologische capaciteit over hebben, maar nauwelijks overcapaciteit hebben op hydraulisch gebied. We zijn gebaat bij meer ‘dikker’ afvalwater en minder dun regenwater.”

Om die reden onderhandelt het Hoogheemraadschap volgens Van Olphen met kleinere bedrijven in de regio die nu zelf organische stoffen uit hun afvalwater halen, om daarmee te stoppen en weer ‘aan te haken’. “Het moet een win-win-win zijn. Zij hoeven niet te investeren in nieuwe installaties, wij kunnen effectiever zuiveren en de zuiveringsheffing voor de burger kan omlaag.”

kost geld. Het waterschap zoekt voor de RWZI Harnaschpolder, de grootste rioolwaterzuivering van Nederland, juist naar (hernieuwde) 'aanhakers' (zie kader 'Delfland onderhandelt over aanhaken'). Ook constateert hij grote terughoudendheid om daar te investeren in de omslag naar energie- en grondstoffenfabriek. "Met een openstaande schuld van circa 500 miljoen euro is Delfland enorm gefixeerd op kostenreductie. De RWZI Harnaschpolder stamt uit 2006 en is nog lang niet afgeschreven. Terwijl die gedegen 'stoomlocomotief' nu al om aanpassing vraagt naar moderne technieken voor grondstof- en energierterugwinning."

Dat kost wat, maar levert op termijn volgens Middendorp wel geld én duurzaamheid op. "Waterschappen moeten de mogelijke verdienmodellen voor de RWZI's doorrekenen en daar hun vernieuwingsinvesteringen op afstemmen. En als blijkt dat sprake is van structurele overcapaciteit op de RWZI's moeten waterschappen die zeker niet tot in lengte van dagen blijven financieren met gemeenschapsgeld, door bedrijven anti-afhaakvergoedingen te geven."

MODERNISERING ZUIVERINGSHEFFING

Dat is volgens Lourens en Tummers ook zeker niet de bedoeling. "Iedereen wil van die anti-afhaaksubsidie af, maar we moeten wel eerst toe naar een heffingsgrondslag die doelmatig en duurzaam is én meer recht doet aan de positie van de bedrijven in de afvalwaterketen", zegt Tummers. Dat is dé uitdaging voor de projectgroep Modernisering zuiveringsheffing, onder regie van het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Lourens zit in de begeleidingsgroep en vertelt dat er momenteel drie alternatieven voor de huidige regeling, waarin 'de vervuiler betaalt', worden doorgerekend op basis van gegevens van waterschappen en VEMW-leden.

- Het eerste alternatief *De kostenveroorzaker betaalt* houdt naast de mate van vervuiling ook rekening met belangrijke kostenveroorzakers voor de zuiveringsinstallatie, zoals de hoeveelheid afvalwater die wordt aangeleverd en door de RWZI verwerkt moet worden.

- In het tweede alternatief, de *Bonus/malusregeling* wordt een gunstige samenstelling van het afvalwater beloond. Het gaat zowel om waardering van een goede verwerkbaarheid als om waardering van grondstoffen in het afvalwater. Lourens: "Neem het afvalwater van FrieslandCampina als voorbeeld. Dat bevat weliswaar veel vervuilingseenheden maar is door zijn samenstelling ook makkelijk te verwerken én levert algiनाat op, een bindmiddel voor producten als verf en beton."

- Het derde alternatief heet *Maatwerk*. Hierbij kunnen in de ultieme vorm volledig vrije afspraken gemaakt worden tussen een waterschap en een bedrijf, maar het kan bijvoorbeeld ook per zuiveringskring. Roy Tummers (VEMW) is hierover het meest enthousiast. Het doet volgens hem het meeste recht aan situatiespecifieke en aan verandering onderhevige omstandigheden. "Sommige waterschappen maken nu bijvoorbeeld de omslag naar een grondstof- en energiefabriek zonder daarbij de bedrijven te betrekken. Terwijl van geval tot geval zou moeten worden beoordeeld wat de meest duurzame en efficiënte optie is: zuivering door het waterschap of zuivering door het bedrijf."

TWEDE KAMER

Uiteraard zitten aan alle alternatieven ook weer haken en ogen. Bij de eerste twee wijzigt de heffingsmaatstaf van een 'vervuilingseenheid' naar een 'kostenveroorzakingseenheid'. En hoe meer mogelijkheden voor maatwerk, hoe groter de fiscaal-juridische risico's. Want wordt er nog wel voldaan aan het gelijkheids- en evenredigheidsbeginsel? Maatwerk impliceert immers dat twee bedrijven met dezelfde omvang en samenstelling van afvalwater toch verschillend kunnen worden behandeld door het waterschap. "Hopelijk kan de projectgroep begin volgend jaar een voorstel bespreken met de waterbeheerders", zegt Lourens. "Vervolgens moet het nog naar de Tweede Kamer, want er is hoe dan ook een wijziging van de Waterschapswet nodig." |

AA EN MAAS: MARS GING, HEINEKEN BLEEF

Heineken in Den Bosch ontvangt een jaarlijkse 'anti-afhaaksubsidie' van maximaal 3 ton op de zuiveringsheffing. De bierbrouwer levert jaarlijks 2 procent van het totale afvalwater dat waterschap Aa en Maas zuivert, exclusief subsidie goed voor ruim 1 miljoen euro heffingsinkomsten. Dat 'afhaken' een reële bedreiging kan vormen voor het waterschap ondervond Aa en Maas toen chocoladefabrikant Mars in Veghel besloot om zelf een duurzame waterzuiveringsinstallatie te gaan bouwen. Voorheen maakte ook Mars gebruik van een afhaaksubsidie, maar toen die mogelijkheid in 2012 – naar later bleek: tijdelijk – kwam te vervallen, besloot het bedrijf tot een eigen afvalwaterzuivering.

